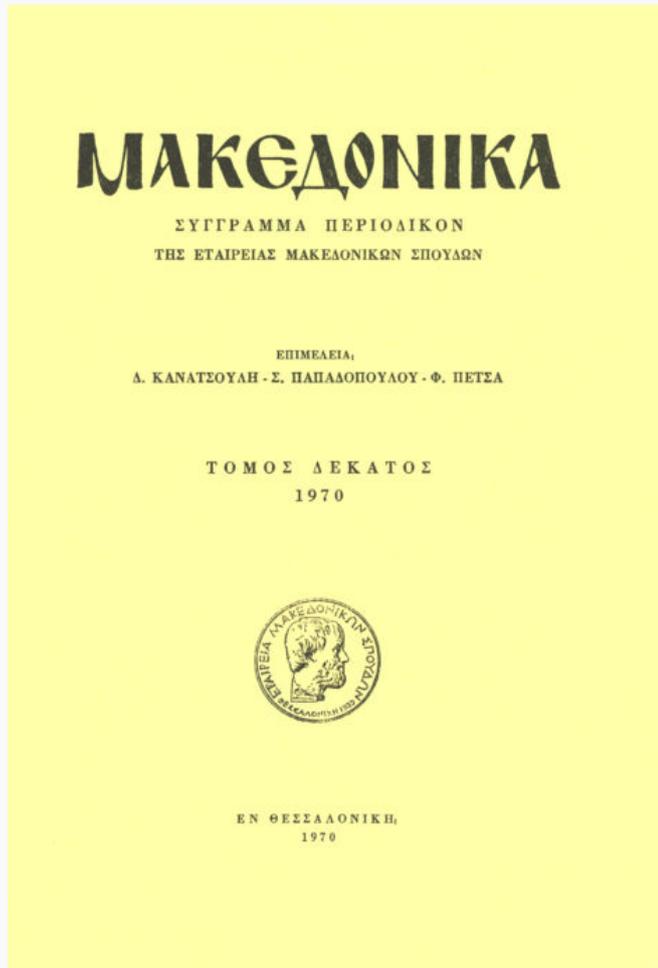

Μακεδονικά

Τόμ. 10, Αρ. 1 (1970)

Το επισκοπικό ζήτημα της επαρχίας Δεβρών και Βελισσού

Αθανάσιος Α. Αγγελόπουλος

doi: [10.12681/makedonika.773](https://doi.org/10.12681/makedonika.773)

Copyright © 2014, Αθανάσιος Α. Αγγελόπουλος

Άδεια χρήσης [Creative Commons Attribution-NonCommercial-ShareAlike 4.0](https://creativecommons.org/licenses/by-nc-sa/4.0/).

Βιβλιογραφική αναφορά:

Αγγελόπουλος Α. Α. (2015). Το επισκοπικό ζήτημα της επαρχίας Δεβρών και Βελισσού. *Μακεδονικά*, 10(1), 272–284. <https://doi.org/10.12681/makedonika.773>

ΤΟ ΕΠΙΣΚΟΠΙΚΟΝ ΖΗΤΗΜΑ ΤΗΣ ΕΠΑΡΧΙΑΣ ΔΕΒΡΩΝ ΚΑΙ ΒΕΛΙΣΣΟΥ

(Δύο έγγραφα τοῦ μητροπολίτου Δεβρῶν καὶ Βελισσοῦ Παρθενίου ἀπὸ τοῦ Ὀκτωβρίου 1908).

Ἡ δραστηριότης τῆς σερβικῆς διπλωματίας, ὅπως τοποθετηθῆ ὑπὸ τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριαρχείου ἐπίσκοπος Σέρβος εἰς τὸ τμήμα τῆς Δίβρας τῆς μητροπόλεως Δεβρῶν καὶ Βελισσοῦ, ἐδημιούργησε τὸ ἐπισκοπικὸν ζήτημα τῆς ἐπαρχίας ταύτης, τὸ ὁποῖον διήρκεσεν ἐπὶ μίαν ὀκταετίαν (1902-1910).

Ἡ ἐπιβολὴ Σέρβου ἐπισκόπου εἰς τὴν ἐπαρχίαν ταύτην ὑπῆρξεν, ὡς θὰ ἴδωμεν κατωτέρω, ἐφαρμογὴ μέρους ἐνὸς γενικωτέρου σχεδίου τῆς σερβικῆς πολιτικῆς ἀπὸ τοῦ 1885 μέχρι τοῦ 1912 διὰ τὰς ὑπὸ τουρκικὸν ζυγὸν τελοῦσας περιοχὰς τῆς Παλαιᾶς Σερβίας καὶ Μακεδονίας, αἱ ὁποῖαι ἐκκλησιαστικῶς ὑπήγοντο εἰς τὸ Οἰκουμενικὸν Πατριαρχεῖον. Δι' αὐτὸν ἀκριβῶς τὸν λόγον καὶ πρὸς σαφεστέραν κατανόησιν τοῦ ἐπισκοπικοῦ ζητήματος Δεβρῶν - Βελισσοῦ, ἐν ἀρχῇ θὰ ὁμιλήσωμεν περὶ τῆς σερβικῆς ἐθνικῆς πολιτικῆς ἔναντι τῶν προαναφερθεῖσων περιοχῶν, κατὰ τὴν ὑπ' ὄψιν περίοδον, καὶ ἐν συνεχείᾳ θὰ ἀναφερθῶμεν εἰς τὴν διαμάχην μεταξὺ τοῦ σερβικοῦ καὶ τοῦ ἑλληνικοῦ στοιχείου εἰς τὴν μητροπολιτικὴν ἐπαρχίαν Δεβρῶν καὶ Βελισσοῦ, βάσει τῶν πληροφοριῶν αὐτοῦ τούτου τοῦ μητροπολίτου τῆς ἐπαρχίας Παρθενίου, ὁ ὁποῖος κατέστη τὸ ἐπίκεντρον τῆς ὅλης διαμάχης (1908)· ἐν τέλει δημοσιεύομεν τὰ σχετικὰ ἔγγραφα τοῦ μητροπολίτου, ἀποκείμενα νῦν εἰς τὸ Ἄρχειον τῆς Σερβικῆς Ἀκαδημίας Ἐπιστημῶν τοῦ Βελιγραδίου.

Α. Η ΕΘΝΙΚΗ ΠΟΛΙΤΙΚΗ ΤΩΝ ΣΕΡΒΩΝ (1885 - 1912) ΕΝΑΝΤΙ
ΤΗΣ ΠΑΛΑΙΑΣ ΣΕΡΒΙΑΣ ΚΑΙ ΤΗΣ ΜΑΚΕΔΟΝΙΑΣ

Ἡ ἴδρυσις τῆς Βουλγαρικῆς ἐξαρχίας (1870) εἶχε δυσαρέστους ἐπιπτώσεις ὄχι μόνον ἐπὶ τοῦ ἑλληνικοῦ, ἀλλὰ κυρίως, ὡς ἀπεδείχθη ἐκ τῶν ὑστέρων, καὶ ἐπὶ τοῦ σερβικοῦ στοιχείου τῆς Παλαιᾶς Σερβίας καὶ Βορείου Μακεδονίας. Ἡ Σερβικὴ Ἐκκλησία, μὴ προβλέψασα τὸν ἐπ' αὐτῆς κρεμάμενον κίνδυνον ἐκ τῆς Βουλγαρικῆς ἐξαρχίας, ἐτάχθη ἀπ' ἀρχῆς μὲ τὸ μέρος αὐτῆς εἰς τὴν διαμάχην τῆς μὲ τὸ Οἰκουμενικὸν Πατριαρχεῖον. Ὅτε ὁ Οἰκουμενικὸς Πατριάρχης Κωνσταντινουπόλεως (1869, 1870) ἐζήτησε τὴν γνώμην

τοῦ ἀρχιεπισκόπου Βελιγραδίου περὶ τῆς λύσεως τοῦ βουλγαρικοῦ ζητήματος, οὗτος ἐτάχθη ὑπὲρ τῆς παραχωρήσεως αὐτονομίας εἰς τὴν Βουλγαρικὴν ἐξαρχίαν¹ εὐθυγραμμισθεὶς πρὸς τὴν σερβικὴν καὶ ρωσικὴν διπλωματίαν, ἢ ὅποια τότε ἠνύθει τὴν λύσιν ταύτην².

Ἄλλὰ ἡ ἀναγνώρισις ὑπὸ τῆς τουρκικῆς, σερβικῆς καὶ ρωσικῆς διπλωματίας τῆς Βουλγαρικῆς ἐξαρχίας ἐπέπρωτο νὰ ἔχη ὡς ἀποτέλεσμα ἀφ' ἑνὸς τὴν καλυτέραν ἐδραίωσιν αὐτῆς καὶ ἀφ' ἑτέρου, ὅσον ἀφορᾷ εἰς τοὺς Σέρβους, τὴν βαθμιαίαν ἐνσωμάτωσιν εἰς τοὺς κόλπους τῆς μεγάλου μέρους (2/3) τοῦ σερβικοῦ στοιχείου τῆς Παλαιᾶς Σερβίας καὶ Βορείου Μακεδονίας, τοῦ ὑπολοίπου (1/3) ἐναπομείναντος πιστοῦ εἰς τὸ Οἰκουμενικὸν Πατριαρχεῖον³. Ὁ διὰ τῆς Βουλγαρικῆς ἐξαρχίας ἐκβουλγαρισμὸς τοῦ σερβικοῦ πληθυσμοῦ, δι' εἰρηνικῶν καὶ βιαίων μέσων, τεθεὶς εἰς ἐφαρμογὴν κυρίως μετὰ τὸν σερβοτουρκικὸν πόλεμον τοῦ 1876/1877 καὶ ἀναπτυχθεὶς ἐπικινδύνως ἀπὸ τοῦ 1897 καὶ ἔξῃς, ἔφερεν εἰς ὀξείαν σύγκρουσιν τοὺς δύο λαοὺς⁴, οἱ ὅποιοι ἀπὸ τότε μέχρι σήμερον ἐρίζουν διὰ τὴν ἐθνικὴν ὑπόστασιν τῶν κατοίκων τῶν μερῶν αὐτῶν.

Ἡ Σερβία, ἀφρυνισθεῖσα πρὸ τοῦ ἐπαπειλουμένου κινδύνου νὰ ἀπολέσῃ ὀριστικῶς τὴν ἐπιρροὴν τῆς ἐπὶ τῆς Παλαιᾶς Σερβίας καὶ τῆς Βορείου Μακεδονίας, ἤρχισεν νὰ σκέπτεται περὶ τοῦ πρακτέου διὰ τὴν κατοχύρωσιν τῶν εἰς τὰς περιοχὰς ταύτας δικαιωμάτων τῆς. Εἰς τὸ Βελιγράδιον ἐρρίφθη ἡ ἰδέα τῆς ἀντιδράσεως διὰ τῆς ἰδρύσεως Σερβικῆς ἐξαρχίας τῆς Παλαιᾶς Σερβίας καὶ Μακεδονίας, κατὰ τὸ σχετικὸν προηγούμενον τῆς Βουλγαρικῆς. Ἐπ' αὐτοῦ, τὸ 1897, ὅτε ἡ αὐξουσα δρᾶσις τῆς Βουλγαρικῆς ἐξαρχίας ἐξηφάνιζε πᾶν τὸ σερβικόν, διεξήχθη ἀπὸ τοῦ ἡμερησίου καὶ περιοδικοῦ τύπου τοῦ Βελιγραδίου ζωηρὰ κριτικὴ, με ἀποτέλεσμα νὰ ἐγκαταλειφθῇ ἡ ἰδέα τῆς Σερβικῆς ἐξαρχίας, ὡς ἐθνικῶς ἀσύμφορος, διότι ἡ ἐφαρμογὴ τῆς θὰ ἐσήμαινε διχοτόμησιν τῆς ἐκκλησιαστικῆς σερβικῆς διοικήσεως καὶ θὰ προεκάλει νέον σχίσμα εἰς τὰς μεταξὺ τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριαρ-

1. Pravoslavlje (Ὁρθοδοξία) 1871, σ. 137-138 καὶ 235-236, ἔνθα δημοσιεύονται αἱ δύο ἐπιστολαὶ τοῦ προκαθημένου τῆς Σερβικῆς Ἐκκλησίας πρὸς τὸν οἰκουμενικὸν πατριάρχην, ἡ μία ἀπὸ 10 Μαΐου 1869 καὶ ἡ ἄλλη ἀπὸ 14 Δεκεμβρίου 1870. Πρβλ. N. D u č i ć, Vasseljenska Patrijaršija i srpsko crkveno pitanje (Τὸ Οἰκουμενικὸν Πατριαρχεῖον καὶ τὸ σερβικὸν ἐκκλησιαστικὸν ζήτημα), Beograd 1897, σ. 6.

2. Bugarska Eksarhija (Ἡ Βουλγαρικὴ Ἐξαρχία), Beograd 1897. Πρβλ. N. D u č i ć, ἔ.α., σ. 6.

3. K o s t a d i n, Carigradska Patrijaršija i pravoslavlje u evropskoj Turskoj (Τὸ Οἰκουμενικὸν Πατριαρχεῖον καὶ ἡ Ὁρθοδοξία εἰς τὴν Εὐρωπαϊκὴν Τουρκίαν), Beograd 1899, σ. 37.

4. J. P o t k o z a r a c, Srbi u Prošlosti, τ. Β' (Οἱ Σέρβοι κατὰ τὸ παρελθόν, τ. Β'), Beograd 1969, σ. 15-18. Πρβλ. καὶ βιβλιογραφικὸν δελτίον ὑπὸ Ἄ θ α ν α σ ί ο υ Ἄ. Ἄ γ γ ε λ ο π ο ὑ λ ο υ εἰς Δελτίον Σλαβικῆς Βιβλιογραφίας, 29(1970), σ. 73-76.

χείου καὶ τῆς Σερβικῆς Ἐκκλησίας σχέσεις¹. Τελικῶς, υἱοθετήθη ἡ ἀρχὴ τῆς, διὰ τῶν ἐνεργειῶν τῆς σερβικῆς διπλωματίας, ἀναγνωρίσεως σερβικῶν σχολείων² καὶ ἐκλογῆς Σέρβων κληρικῶν εἰς τοὺς μητροπολιτικούς θρόνους τοῦ Οἰκουμένου Πατριαρχείου ἐν Παλαιᾷ Σερβίᾳ (Ρασκοπριζρένης, Σκοπίων) καὶ Βορείῳ Μακεδονίᾳ (Δεβρῶν καὶ Βελισσοῦ, Ἀχρίδος καὶ Μοναστηρίου)³ μὲ ἀπώτερον σκοπὸν τὴν ἀνασύστασιν τοῦ Σερβικοῦ Πατριαρχείου Ἰπεκίου⁴.

Ἡ σερβικὴ διπλωματία, συνεπικουρουμένη ὑπὸ τῆς ρωσικῆς, ἐπέτυχε, διὰ τῶν συνεχῶν ἐνεργειῶν τῆς ἐν Κωνσταντινουπόλει καὶ Ἀθήναις ἀπὸ τοῦ 1885 μέχρι τοῦ 1912, νὰ ὑλοποιήσῃ τὸ σχέδιόν τῆς εἰς τὸ μητροπολιτικὸν ζήτημα⁵. Οὕτως, εἰς τὴν μητροπολιτικὴν περιφέρειαν τῆς Ρασκοπριζρένης, μετὰ τὸν θάνατον τοῦ Ἑλλήνου μητροπολίτου, οἱ τοπικοὶ παράγοντες διώρισαν τοποτηρητὴν τοῦ θρόνου Σέρβον ἱερέα ἐκ Πριζρένης. Τελικῶς, τὸ 1896 ἐτοποθετήθη ὑπὸ τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριαρχείου μητροπολίτης Σέρβος⁶.

1. N. Dučić, ἔ.ἀ., σ. 35-36.

2. Ἡ ἴδρυσις σερβικῶν σχολείων ἐν Παλαιᾷ Σερβίᾳ καὶ Μακεδονίᾳ ἐπετράπη τὸ 1895.

3. Kostadin, ἔ.ἀ., σ. 42. N. Dučić, ἔ.ἀ., σ. 36. Δημ. Φιλίππιδου, Τὸ φιριλιάνειον ζήτημα, Ἀθήναι 1903, σ. 4.

4. N. Dučić, ἔ.ἀ., σ. 36. Δημ. Φιλίππιδου, ἔ.ἀ., σ. 50-51.

5. Αἱ βασικαὶ ἐνέργειαι τῆς σερβικῆς διπλωματίας ἔχουν χρονικῶς ὡς ἐξῆς: Τὸ 1885 ὁ Σέρβος ἀντιπρόσωπος ἐν Κωνσταντινουπόλει διεπραγματεύθη μὲ τὸ Οἰκουμενικὸν Πατριαρχεῖον τὴν συμπεφωνημένην ρύθμισιν τοῦ μητροπολιτικοῦ ζητήματος εἰς τὰς ἐπαρχίας τῆς Παλαιᾶς Σερβίας καὶ Βορείου Μακεδονίας. Τὸ 1887 ἰδρύθησαν σερβικὰ προξενεῖα εἰς Σκόπια, Μοναστήριον, Θεσσαλονίκην καὶ Πρίστιναν· ταῦτα ἀνέλαβον τὴν διεύθυνσιν τοῦ ἁγῶνος τῆς προωθήσεως τῆς σερβικῆς σχολικῆς κινήσεως εἰς τὰς περιοχὰς εὐθύνων τῶν. Τὸ 1890 οἱ Σέρβοι ἀντιπρόσωποι ἐν Κωνσταντινουπόλει (Stojan Novaković) καὶ ἐν Ἀθήναις (Vladan Djordjević) ἔλαβον ὁδηγίαν ἐκ Βελιγραδίου, ὅπως διαπραγματευθοῦν τὸ θέμα τοῦ καθορισμοῦ σφαιρῶν ἐπιρροῆς. Ὑπὸ τὴν σερβικὴν ἐπιρροήν, τ. ἔ. διὰ τὴν ἴδρυσιν σερβικῶν σχολείων καὶ ἐγκατάστασιν Σέρβων μητροπολιτῶν ὑπὸ τὸ Οἰκουμενικὸν Πατριαρχεῖον, θὰ ἐτίθεντο τὰ βιλαέτια Κοσσυφοπεδίου καὶ Μοναστηρίου, ὡς καὶ τὸ βόρειον τμήμα τοῦ βιλαετίου Θεσσαλονίκης (βλ. J. Potkožarac, ἔ.ἀ., σ. 20). Ἐν συνεχείᾳ διὰ τῆς ἐπισήμου ἐπισκέψεως τοῦ Σέρβου βασιλέως Ἀλεξάνδρου Obrenović (Ἰούνιος 1894) εἰς τὴν Κωνσταντινούπολιν, ἀνεκινήθη ἐντονώτερον τὸ μητροπολιτικὸν ζήτημα τῆς Παλαιᾶς Σερβίας καὶ τῆς Μακεδονίας μὲ τὰ γνωστὰ ἐπακολουθήσαντα ἀποτελέσματα διὰ τὰς μητροπόλεις Ρασκοπριζρένης, Σκοπίων καὶ Δεβρῶν - Βελισσοῦ (βλ. Δημ. Φιλίππιδου, ἔ.ἀ., σ. 3-4. J. Potkožarac, ἔ.ἀ., σ. 20. Kostadin, ἔ.ἀ., σ. 2). Τέλος, ἡ συμφωνία μεταξὺ τοῦ ἑλληνικοῦ καὶ σερβικοῦ προξενείου εἰς τὸ Μοναστήριον (1901), ἡ ὁποία ἀφεώρα τὸν καθορισμὸν τῶν σφαιρῶν ἐπιρροῆς τῶν Ἑλλήνων καὶ Σέρβων ἐν Μακεδονίᾳ (βλ. K. Bitoski, Dejnosta na Pelagoniskata Mitropolija (Ἡ δρᾶσις τῆς μητροπόλεως Πελαγονίας 1878-1912), Skorje 1968, σ. 159. Πρβλ. Ἰθ. Ἀγγελοπούλου, Κριτικὴ τῆς διατριβῆς τοῦ Krste Bitoski, Θεσσαλονίκη 1968, σ. 35-36) ἔθεσεν ὑπὸ τὸν ἀπόλυτον ἔλεγχον τῶν Σέρβων τὴν παλαιὰν Σερβίαν καὶ τὴν Βόρειον Μακεδονίαν.

6. J. Potkožarac, ἔ.ἀ., σ. 20. N. Dučić, ἔ.ἀ., σ. 18.

Ἐν συνεχείᾳ τὸν Ὀκτώβριον τοῦ 1899, ἐψηφίσθη ὑπὸ τῆς Ἱερᾶς Συνόδου τοῦ Οἰκουμενικοῦ Θρόνου ὡς μητροπολίτης Σκοπίων ὁ Σέρβος ἀρχιμανδρίτης Φιρμιλιανός, ὁ ὁποῖος, μόλις μετὰ διετίαν, τὸν Ἰούνιον τοῦ 1902, ἐχειροτονήθη εἰς ἐπίσκοπον καὶ ἐνεθρονίσθη εἰς τὴν πόλιν τῶν Σκοπίων, λόγῳ τῆς ἐν τῷ μεταξύ ἐντόνου κατ' αὐτὸ ἀντιδράσεως τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριαρχείου, τῶν ἑλληνικῶν κοινοτήτων Σκοπίων καὶ Θεσσαλονίκης καὶ τῆς Βουλγαρικῆς ἐξαρχίας¹.

Ἄλλὰ ἡ σερβικὴ διπλωματία, ὄπισθεν τῆς ὁποίας ἴστατο ἡ ρωσικὴ, διὰ συνεχῶν παραστάσεων τῆς εἰς τὴν Κωνσταντινούπολιν παρὰ τῇ Πύλῃ καὶ τῷ Οἰκουμενικῷ Πατριαρχεῖῳ καὶ εἰς Ἀθήνας παρὰ τῷ Ὑπουργεῖῳ Ἐξωτερικῶν, ἐματαίωσε τὰς συνεπείας τῆς ἀντιδράσεως αὐτῆς καὶ ἐπέτυχε νὰ καταληφθῇ ὑπὸ τῶν Σέρβων καὶ ὁ μητροπολιτικὸς θρόνος τῶν Σκοπίων. Καὶ ἐρχόμεθα νῦν εἰς τὴν ἔρευναν τοῦ ἐν συνεχείᾳ δημιουργηθέντος ἐπισκοπικοῦ ζητήματος τῆς ἐπαρχίας Δεβρῶν καὶ Βελισσοῦ, ὅπως παρουσιάσει τοῦτο εἰς δύο ἔγγραφα του, ἀπὸ τοῦ 1908, ὁ οἰκείος μητροπολίτης Παρθένιος.

B. ΤΟ ΕΠΙΣΚΟΠΙΚΟΝ ΖΗΤΗΜΑ ΤΗΣ ΕΠΑΡΧΙΑΣ ΔΕΒΡΩΝ ΚΑΙ ΒΕΛΙΣΣΟΥ
ΚΑΤΑ ΤΟ 1908

Ἡ διαμάχη μεταξύ τοῦ ἑλληνικοῦ καὶ τοῦ σερβικοῦ στοιχείου τῆς μητροπολιτικῆς περιφέρειας Δεβρῶν καὶ Βελισσοῦ², χρονολογούμενη ἀπὸ τοῦ 1902³, ἔλαβε διαστάσεις κατὰ τὸ 1908 ἐπὶ Παρθενίου.

Ἡ σερβικὴ προπαγάνδα εἰς τὴν περιοχὴν Δεβρῶν καὶ Βελισσοῦ, καθοδηγούμενη ὑπὸ τοῦ Σερβικοῦ Προξενείου τῶν Σκοπίων, ὡς ἐμφαίνεται ἐκ

1. Περὶ τοῦ μητροπολιτικοῦ ζητήματος τῶν Σκοπίων ἐν λεπτομερείᾳ ἀπὸ σερβικῆς πλευρᾶς, βλ. εἰς Ν. D u č i ć, ἑ.ἀ., σ. 3-24, ὅπου γίνεται λόγος περὶ τῆς ἐπισήμου ἀλληλογραφίας (1896-1897) μεταξύ τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριαρχείου καὶ τῆς Ἀρχιεπισκοπῆς Βελιγραδίου, ἐπ' εὐκαιρίᾳ τοῦ ἐκκλησιαστικοῦ ζητήματος τῶν Σκοπίων. Τὰς ἀπὸ ἑλληνικῆς πλευρᾶς ἀπόψεις βλ. εἰς Δ η μ. Φ ι λ ι π ι ῖ δ η ν, Τὸ φιρμιλιάνειον ζήτημα, Ἀθῆναι 1903, σ. 1-51.

2. Μητροπολίτης «Δεβρῶν καὶ Βελισσοῦ». Ἡ σφραγὶς αὐτῆ τοῦ μητροπολίτου Παρθενίου ἀπὸ τοῦ 1907 ὑπάρχει καὶ εἰς τὰ ὑπ' ἀριθ. 1 καὶ 2 δημοσιευόμενα κείμενα (βλ. εἰκ. 1 καὶ 2).

3. Οἱ Σέρβοι διδάσκαλοι Βελεσσῶν ἐπεζήτησαν κατ' ἀρχὴν οἱ μαθηταὶ τῶν σερβικῶν σχολείων νὰ ἐκκλησιάζωνται εἰς τὸν ἑλληνικὸν μητροπολιτικὸν ναόν, ἐν συνεχείᾳ τὸ ἀριστερὸν ἀναλόγιον νὰ κατέχεται ὑπὸ Σέρβου ἱεροψάλτου. Ἀργότερον, ἐπὶ μητροπολίτου Πολυκάρπου (1903) καὶ τῆ συμπαραστάσει τούτου, ἐσχεδιάζον τὴν μετατροπὴν τοῦ οἰκῆματος τῶν Σέρβων διδασκάλων εἰς «Σερβικὴν Μητρόπολιν» διὰ τῆς μετακομίσεως ἐκεῖ τοῦ ἀρχείου τῆς ἑλληνικῆς μητροπόλεως· τὸ αἴτημα ἀπεκρούσθη ὑπὸ τῆς ἑλληνικῆς κοινότητος Βελεσσῶν. Βλ. Φ ι λ ι π ι ῖ δ ο υ, ἑ.ἀ., σ. 60-61.

τῶν ἐπιστολῶν τοῦ Παρθενίου, ἤρχισε πολὺ πρὸ τοῦ 1908 σύντονον ἀγῶνα καταλήψεως τῆς μητροπόλεως Δεβρῶν καὶ Βελισσοῦ¹, κατὰ τὸ προηγούμενον τῶν μητροπολιτικῶν θρόνων Πριζρένης καὶ Σκοπίων, ἐνέτεινε δὲ τὰς προσπαθείας τῆς διὰ τῆς προβολῆς, κατ' Ὀκτώβριον τοῦ 1908, τῆς ἀξιώσεως ὅπως τὸ Οἰκουμενικὸν Πατριαρχεῖον προβῆ εἰς τὸν ἄμεσον διορισμὸν Σέρβου χωρεπισκόπου εἰς τὸ τμήμα Δίβρας.

Ὁ μητροπολίτης Παρθένιος εἰς πολλαπλᾶς συναντήσεις μετὰ τῶν ἀρμοδίων Σέρβων, κατ' ἐντολὴν τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριαρχείου, προσεπάθησε νὰ πείσῃ τούτους, χωρὶς νὰ ἀπορρίψῃ παντελῶς τὸ αἰτημὰ των, ὅτι, πρὸς ἐκπλήρωσιν τῆς ἀξιώσεώς των αὐτῆς, ἀπαιτοῦνται ὄρισμένοι μὴ συντρέχουσαι νῦν βασικαὶ προϋποθέσεις, μέχρις ὅτου δὲ ἐξασφαλισθοῦν αὐταὶ ὑπέδειξεν εἰς τούτους νὰ δεχθοῦν τὴν ἐξῆς πρότασιν τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριαρχείου, κατόπιν προηγουμένης ἰδικῆς του συγκαταθέσεως: «τὸν διορισμὸν ἀρχιερατικοῦ ἐπιτρόπου εἰς τὸ τμήμα Δίβρας, γνώστου τῆς ἑλληνικῆς καὶ σερβικῆς γλώσσης καὶ μάλιστα αὐτόχθονος Σέρβου καὶ μετὰ τὴν προχειρίσιν μὲ τὸν βαθμὸν Ἀρχιμανδρίτου»² νὰ ἀποσταλῆ, εἰς διάστημα 2-3 μηνῶν ἀπὸ τῆς ἐγκαταστάσεώς του, εἰς τὴν Κωνσταντινούπολιν διὰ νὰ προαχθῆ εἰς ἐπίσκοπον³, ὑπὸ τὸν μητροπολίτην Δεβρῶν καὶ Βελισσοῦ.

Ἡ πρότασις τοῦ Οἰκουμενικοῦ Θρόνου, περὶ διορισμοῦ κατ' ἀρχὴν ἀρχιερατικοῦ ἐπιτρόπου καὶ ἐν συνεχείᾳ χωρεπισκόπου Σέρβου, ἀπερρίφθη ὡς ἐμπειρέχουσα δόλον τινὰ ὑπὸ τῶν Σέρβων, προφασισθέντων ὅτι ὁ διορισμὸς ἀρχιερατικοῦ ἐπιτρόπου θὰ ἀπέκλειεν ἐν τῷ μέλλοντι τὴν ἀνάγκην ὑπάρξεως ἐπισκόπου: «Κατ' οὐδένα τρόπον παραδέχονται τὸν διορισμὸν τοιούτου», γράφει ὁ Παρθένιος, «προφασιζόμενοι ὅτι τὸ Πατριαρχεῖον θὰ μᾶς ἀπατήσῃ μὲ τὸν διορισμὸν τοιούτου ὡς μᾶς ἠπάτησε καὶ δὲν ἠθέλησε νὰ ἐνδώσῃ εἰς τὴν παράκλησιν ἐνὸς Σερβικοῦ πληθυσμοῦ, ἀπ' αἰῶνων ἀφωσιωμένου τῇ Μητρὶ Μεγάλῃ τοῦ Χριστοῦ Ἐκκλησίᾳ, προκειμένου περὶ τοῦ Μητροπολιτικοῦ ζητήματος, ὡς λέγουσιν...»⁴.

Ὡς φαίνεται ἐκ τῶν ἐπιστολῶν, ἐν ἀρχῇ ὁ μητροπολίτης Παρθένιος

1. Ἡ μητρόπολις Δεβρῶν καὶ Βελισσοῦ συνεστήθη, ἀποφάσει τῆς Ἱερᾶς Συνόδου τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριαρχείου τὸ 1890, ἐκ συγχωνεύσεως τῶν δύο ἐπαρχιῶν, ἕνεκα τῆς ἀποσπάσεως μεγάλου ἀριθμοῦ πιστῶν ἐκ τῶν δύο ἐπαρχιῶν ὑπὸ τῆς Βουλγαρικῆς ἐξαρχίας. Τὸ 1920, βάσει τῆς ἀναδιοργανώσεως τῆς Σερβικῆς Ἐκκλησίας, αὕτη κατηργήθη, τοῦ τμήματος Βελεσσῶν ὑπαχθέντος ὑπὸ τὸν μητροπολίτην Σκοπίων καὶ τῆς Δίβρας ὑπὸ τὸν μητροπολίτην Ἀχρίδος. Ἐπ' ἐσχάτων (1967), ἀνεσυστήθη ἐντὸς τῶν κόλπων τῆς λεγομένης «Μακεδονικῆς» Ἐκκλησίας τῶν Σκοπίων ἡ μητρόπολις Δεβρῶν καὶ Κιρτσόβου (Debarskokičevska Eparhija).

2. Βλ. τὴν ὑπ' ἀριθ. 2 ἐπιστολὴν, σ. 281, στ. 5-8.

3. Βλ. τὴν ὑπ' ἀριθ. 1 ἐπιστολὴν, σ. 279, στ. 14-15.

4. Βλ. τὴν ὑπ' ἀριθ. 2 ἐπιστολὴν, σ. 281, στ. 9-13.

ἦτο ἀμετακίνητος εἰς τὴν πατριαρχικὴν πρότασιν, διὰ τὸν λόγον δὲ αὐτὸν οἱ Σέρβοι ἤρχισαν νὰ τὸν ἐκβιάζουσι πρὸς ὑποχώρησιν μὲ διαφόρους τρόπους. Τὰ ὑπὸ τῶν Σέρβων ἐλεγχόμενα 90 περίπου χωρία τῆς μητροπολιτικῆς περιφέρειας Δεβρῶν καὶ Βελισσοῦ ἔπαυσαν νὰ ἀναγνωρίζουσι τοῦτον ὡς ἀνωτάτην ἐκκλησιαστικὴν ἀρχήν, οἱ ἱερεῖς τῶν χωρίων τούτων δὲν ἐμνημόνευον τὸ ὄνομά του εἰς τοὺς ναοὺς κατὰ τὰς ἱεράς ἀκολουθίας καὶ οἱ διδάσκαλοι δὲν ἀνεφέροντο εἰς τοῦτον ὡς ἐπόπτην τῶν σχολείων, πλὴν τῶν δύο ἐλληνικῶν κοινοτήτων τῆς μητροπόλεως τοῦ Βελισσοῦ καὶ Κιρτσόβου¹.

Περαιτέρω ἀπεκόπησαν: τὸ ἐκ τῆς ἀρχιερατικῆς ἐπιχορηγήσεως ἐπίδομα τοῦ μητροπολίτου, τὸ ἐπίδομα πρὸς τὴν θεολογικὴν καὶ ἱερατικὴν σχολὴν Χάλκης καὶ τὰ διάφορα τυχηρὰ (ἐμβατικά ἱερέων, ἐνδεικτικὰ διδασκάλων, ἐξ ἀδειῶν γάμων, διαζεύξεων καὶ διαλύσεων)² καὶ τέλος ἐδηλώθη εἰς τοῦτον ὅτι ἡ ἀρνητικὴ του στάσις θὰ ὠδήγει τούτους εἰς τὴν ἀνακίνησιν, ὅπου δεῖ, μητροπολιτικοῦ ζητήματος, δηλ. τῆς ἀντικαταστάσεώς του μὲ μητροπολίτην Σέρβον³.

Περιελθὼν εἰς λίαν δυσάρεστον θέσιν ὁ Παρθένιος ἠναγκάσθη εἰς ὑποχώρησιν. Συνεφωνήθη ὅπως οὗτος εἰσηγηθῆ δι' ἐπιστολῆς του πρὸς τὴν Ἱερὰν Σύνοδον τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριαρχείου τὴν τοποθέτησιν χωρεπισκόπου Σέρβου εἰς τὸ τμήμα τῆς Δίβρας· προηγουμένως τὸ περιεχόμενον τῆς πρὸς τὸ Οἰκουμενικὸν Πατριαρχεῖον ἐπιστολῆς θὰ εἰτίθετο ὑπὸ τὴν κρίσιν καὶ ἔγκρισιν τῶν Σέρβων⁴, οἱ ὅποιοι μὲ τὴν σειρὰν τῶν ὑπεσχέθησαν «μετ' ἐγγυήσεως τὴν λαμπρὰν καὶ ἀξιοπρεπεῖα διατήρησιν τοῦ κατὰ καιροῦς Μητροπολίτου Δεβρῶν καὶ Βελισσοῦ, καθὼς καὶ τὴν διατήρησιν καὶ ὑπακοὴν τῶν θείων καὶ ἱερῶν κανόνων τῆς Ἐκκλησίας καὶ τῶν παραδόσεων τῶν θείων πατέρων...»⁵.

Ὁ Παρθένιος, μὴ ἄρκεσθεις εἰς τὰς ἀνωτέρω γενικὰς ὑποσχέσεις, ἐμήνυσεν εἰς τοὺς ἀρμοδίους Σέρβους τῶν Σκοπίων τὴν ἐκπλήρωσιν καὶ τινῶν πλέον συγκεκριμένων ὑποχρεώσεων τῶν οἰκονομικῆς φύσεως, πρὸ μιᾶς ἐνδεχομένης ρυθμίσεως τοῦ θέματος, συμφώνως πρὸς τὰς ἀξιώσεις τῶν. Ὑπέμνησε τὴν ἐξόφλησιν τῶν ὀφειλῶν τῶν πρὸς τὸν οἰκεῖον μητροπολίτην (μητροπολιτικὸν ἐπίδομα), τὴν ρύθμισιν τῶν διαφορῶν τυχηρῶν (ἐμβατικά, ἐνδεικτικά, ἀδειαι γάμων, διαζύγια), τὸ πρὸς τὴν θεολογικὴν καὶ ἱερατικὴν Σχολὴν Χάλκης ἐπίδομα καὶ τέλος τὰς ὀφειλάς πρὸς τὴν ἐλληνικὴν

1. Βλ. τὴν ὑπ' ἀριθ. 2 ἐπιστολὴν, σ. 281, στ. 15-16.

2. Βλ. τὸ ὑστερόγραφον τῆς ὑπ' ἀριθ. 2 ἐπιστολῆς, σ. 282, στ. 2-7.

3. Βλ. τὴν ὑπ' ἀριθ. 2 ἐπιστολὴν, σ. 282, στ. 27-29.

4. Βλ. τὴν ὑπ' ἀριθ. 1 ἐπιστολὴν, σ. 279, στ. 16-21.

5. Βλ. τὴν ὑπ' ἀριθ. 2 ἐπιστολὴν, σ. 281-282, στ. 23-27.

ἹΟρθόδοξον κοινότητα τῶν Σκοπίων διὰ τὴν μὴ ἐξόφλησιν ἐπὶ τριετίαν ὄλην τοῦ ἐκ 2.000 φράγκων ἐτησίου ἐπιδόματος¹.

ἹΟ μητροπολίτης, βάσει τῶν συμφωνηθέντων, συντάξε τὴν ὑπ' ἀριθ. πρωτ. 168 καὶ ἀπὸ 13 ἹΟκτωβρίου 1908 ἐπιστολὴν πρὸς τὸ Οἰκουμενικὸν Πατριαρχεῖον, τὴν ὁποία ἀπέστειλεν εἰς τινὰ ὀνόματι Βικέντιον εἰς Σκόπια², διὰ νὰ τεθῆ προφανῶς ὑπ' ὄψιν τῶν αὐτόθι σερβικῶν προξενικῶν ὀργάνων καὶ ἐν συνεχείᾳ τῶν ἐπισήμων ἀρχῶν τοῦ Βελιγραδίου³.

ἹΗ νέα πρότασις δικαιολογεῖται ὡς ἀποτέλεσμα ἀνάγκης, λόγω τῆς μεγίστης πλειοψηφίας τοῦ σερβικῆς καταγωγῆς ὀρθοδόξου πληθυσμοῦ τοῦ τμήματος τῆς Δίβρας. Εἶναι χαρακτηριστικὰ τὰ ὅσα ἀναφέρει εἰς τὴν ἐπιστολὴν αὐτήν: «Παναγιώτατε Δέσποτα, ἹΑγία καὶ Ἱερά σύνοδος, εἶναι μὲν ἀληθὲς καὶ δίκαιον, κατὰ τὴν ἐμὴν ταπεινὴν γνώμην, τὸ νὰ ἀναμεινωμεν διὰ ζητήματα τοιαῦτα εἰς μέρη ὅπου ὁ ἡμέτερος πληθυσμὸς νὰ ἦ κατὰ προσέγγισιν ἐφ' ἀμύλλῳ αὐτοῖς, ἀλλὰ δυστυχῶς ἐνταῦθα μόνον δύο σμικραὶ κοινότητες ἹΕλληνικαὶ ὑφίστανται ἐν ἀμφοτέροις τοῖς τμήμασιν, αἵτινες ἀπέχουσιν 30 ὥρας ἢ μία ἀπὸ τῆς ἄλλης, καὶ ἄς ἢ Μήτηρ Μεγάλη τοῦ Χριστοῦ ἹΕκκλησία δέον νὰ λάβῃ πρόνοιαν, ὅπως ἀσφαλίσῃ προσηκόντως μετὰ τῶν κτημάτων αὐτῶν, ἀπέναντι τῶν 90 χωρίων Σερβικῶν, ὑφισταμένων ἤδη καὶ μὴ ἀναγνωρίζουσῶν (sic) τὸν ταπεινὸν Της»⁴.

ἹΕν τῷ μεταξύ, ἢ ἐπιστροφή τῆς ἐπιστολῆς, διὰ τὰ περαιτέρω, καθυστέρει τοῦτο ἠνάγκασε τὸν μητροπολίτην νὰ ἀποστείλῃ ἐπιστολὴν σερβιστὶ πρὸς τινὰ Σέρβον φίλον του εἰς Σκόπια, ὡς φαίνεται, ἐγνωσμένου κύρους, εἰς τὴν ὁποίαν ἐπισυνῆψεν ἀντίγραφον τῆς πρὸς τὸ Οἰκουμενικὸν Πατριαρχεῖον μελλούσης νὰ ἀποσταλῇ ἐπιστολῆς, ὡς καὶ τι ὑστερόγραφον.

Τὰ δύο ταῦτα κείμενα, τὰ ὁποῖα ἀναφέρονται ἀμέσως εἰς τὴν διαμάχην περὶ τὸ ἐπισκοπικὸν ζήτημα τῆς μητροπόλεως Δεβρῶν καὶ Βελισσοῦ⁵ καὶ ἐπὶ τῶν ὁποίων ἐβασίσθημεν εἰς τὴν παροῦσαν ἐργασίαν, δημοσιεύομεν ἐνταῦθα, τὸ μὲν πρῶτον ἐν μεταφράσει, τὸ δὲ ἄλλο αὐτούσιον.

1. Βλ. τὸ ὑστερόγραφον τῆς ὑπ' ἀριθ. 2 ἐπιστολῆς, σ. 283, στ. 15-21.

2. Βλ. τὴν ὑπ' ἀριθ. 1 ἐπιστολὴν, σ. 279, στ. 4-5.

3. Βλ. τὸ ὑστερόγραφον τῆς ὑπ' ἀριθ. 2 ἐπιστολῆς, σ. 283, στ. 10-12 «Καὶ ταῦτα παρακαλῶ καταστήσατε γνωστὰ τῷ ἀρμοδίῳ Προξένῳ τάχιστα, ἄτε τὸ γε νῦν ἐν Βελιγραδίῳ ὑπάρχοντι, ἵνα υποβάλῃ καὶ ταῦτα ταῖς ἐπίσημοις ἀρχαῖς Βελιγραδίου πρὸς γνῶσιν τῶν».

4. Βλ. τὴν ὑπ' ἀριθ. 2 ἐπιστολὴν, σ. 282, στ. 30-38.

5. Τὸ ἐπισκοπικὸν ζήτημα ἔληξε τὸ 1910 διὰ τῆς τοποθετήσεως, κατ' ἐπιθυμίαν τῶν Σέρβων, ὑπὸ τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριαρχείου τοῦ θεοφιλεστάτου ἐπισκόπου Γκλαβνίτης Βαρνάβα Rosić, ὡς βοηθοῦ ἐπισκόπου τῆς ὑπὸ τὸ Οἰκουμενικὸν Πατριαρχεῖον μητροπόλεως Δεβρῶν καὶ Βελισσοῦ μὲ ἔδραν τὸ Κίρτσοβον (σημ. Κίτσην). ἹΟ Γκλαβνίτης Βαρνάβας πρῶτος καὶ τελευταῖος βοηθὸς ἐπίσκοπος τῆς μητροπόλεως Δεβρῶν καὶ Βελισσοῦ, τὸ 1920, καταργηθεῖσης, ὡς γνωστὸν, τῆς μητροπόλεός του, ἐξελέγη μητροπολίτης Σκοπίων (1920) καὶ τέλος πατριάρχης τῶν Σέρβων (1930-1937).

Γ. ΕΠΙΣΤΟΛΑΙ ΤΟΥ ΜΗΤΡΟΠΟΛΙΤΟΥ ΔΕΒΡΩΝ ΚΑΙ ΒΕΛΙΣΣΟΥ ΠΑΡΘΕΝΙΟΥ¹

1

18 Ὀκτωβρίου 1908 (ἀρ. 173)
ἐν ΒελισσοῦἈξιότιμε Κύριε²,

συνημένως τῷ παρόντι σᾶς ἀποστέλλω μίαν ἐπιστολήν εἰς τὴν ἑλληνικὴν, τὴν ὅποιαν ἀπηθήνα παρὸς τὸν κ. Βικέντιο εἰς Σκόπια³. Διὰ τὴν ἀποστολὴν ἐπιθυμῶ νὰ κατανοήσῃτε τὸ περιεχόμενον τῆς, καλέσατε τὸν κ. Ἀρχοντα Κ. Σοφιανόν—ὁδὸς Πρίγκιπος Μιχαήλ, ἀρ. 19—ὁ ὁποῖος θὰ σᾶς τὴν μεταφράσῃ εἰς τὴν σερβικὴν.

Οἱ ἡμέτεροι ἐκ Σκοπίων⁴ ἀπαιτοῦν ἀπὸ ἐμέ, ὡς ἄλλωστε σᾶς ἐπληροφόρησα μερικὰς φορὰς εἰς αὐτὸν τὸν σταθμόν, ὅπως διορίσω ἀμέσως ὡς Ἐπίσκοπον αὐτῆς τῆς περιφερείας⁵. Παρ' ὅλην τὴν ἀρνησιν καὶ τὴν ἐπιχειρηματολογία μιν ὅτι τοῦτο δὲν ἄγεται εἰς πέρας τοσοῦτον ταχέως κλπ., ὅλαι αἱ προσπάθειά μιν αὐτὰ οὐδόλως ἐτελεσφόρησαν.

Λέγω εἰς τούτους νὰ μοι εὔρουν πρὸς τὸ παρὸν ἓνα Ἀρχιμανδρίτην, τὸν ὅποιον νὰ διορίσω ὅπου ἐπιθυμοῦν καὶ μετὰ πάροδον 2-3 μηνῶν νὰ τὸν προαγάω εἰς Ἐπίσκοπον ἄλλα καὶ εἰς τοῦτο δὲν συγκατετέθησαν.

Ἐν τέλει, καὶ κατ' ἐπιθυμίαν καὶ αἰτησιν, ἀπέστειλα εἰς τούτους τὴν ἐπιστολήν - ἔγγραφο⁶, τὴν ὅποιαν συνέταξα ἰδιῶς διὰ τὸ Πατριαρχεῖον, ἕνεκα προτεινω ὅτι ἡ ἀνάγκη ἐπιβάλλει νὰ τοποθετηθῇ Σέρβος ὡς Ἐπίσκοπος αὐτῆς τῆς περιφερείας⁷, διὰ τὴν ἴδον καὶ πεισθοῦν ὅτι καὶ ἐγὼ ἐπιθυμῶ καὶ ἐργάζομαι διὰ τὸ κοινὸν θέμα· ἀλλ' ἰδοῦ, μέχρι σήμερον, ἡ ἐπιστολὴ αὕτη, τ.ἔ. τὸ ἔγγραφο τοῦτο, δὲν μοι ἐπεστράφη.

Κατὰ ταῦτα, ποῖα σκέψεις καὶ ἐνέργειαι ἀπασχολοῦν τούτους, μόνον ὁ Θεὸς γνωρίζει, ἀλλὰ προβλέπω ὅτι οὗτοι δὲν θὰ ἐπεθύμουν τὸ θέμα τοῦτο νὰ λάβῃ κάποιο τέλος.

Πῶς εἶσθε σεῖς ἐκεῖ καὶ πῶς πηγαίνουν τὰ πράγματα; Καὶ τώρα δεχθῆτε τοὺς ἐγκαρδῖους χαίρετισμούς.

Τ.Σ. † Ὁ Μητροπολίτης Δεβρών καὶ Βελισσοῦ⁸
Παρθένιος

1 Εἰς τὸ Ἀρχεῖον τῆς Σερβικῆς Ἀκαδημίας Ἐπιστημῶν ἐν Βελιγραδίῳ, ἡ σερβικὴ ὑπ' ἀριθ. 12.819/3, ἡ δὲ ἑλληνικὴ ὑπ' ἀριθ. 12.819/8.

2 Ἀκριβῆς μετάφρασις τῆς σερβικῆς ἐπιστολῆς τοῦ μητροπολίτου Δεβρών καὶ Βελισσοῦ Παρθενίου· ἄλλος εἶναι ὁ συντάξας τὴν ἐπιστολήν, τὴν ὅποιαν ὑπήγόρευσε καὶ ὑπέγραψε σλαβιστὶ ὁ μητροπολίτης.

3 Πρόκειται διὰ τὸ ἀντίγραφον τῆς πρὸς τὸ Οἰκουμενικὸν Πατριαρχεῖον ἐπιστολῆς, τεθείσης ὑπ' ὄψιν τῶν Σέρβων· τοῦτο δημοσιεύεται ἐνταῦθα δευτέρον κατὰ σειρὰν.

4 Τὸ ὑπὸ τὸ Οἰκουμενικὸν Πατριαρχεῖον σερβικὸν στοιχεῖον τῶν Σκοπίων, ὄπισθεν τοῦ ὁποῖου ἴστατο τὸ αὐτόθι Σερβικὸν Προξενεῖον.

5 Τὸ τμῆμα τῆς Δίβρας (σημ. Debar).

6 Τὸ ἀντίγραφον αὐτῆς δημοσιεύεται ἐνταῦθα.

7 Τὸ τμῆμα τῆς Δίβρας (σημ. Debar).

8 Εἰς τὸ σερβικὸν κείμενον ὑπάρχει «Βελισσοῦ καὶ Δεβρών».

2

Ἀντίγραφον

Ἄρ. Πρωτ. 168

Παναγιώτατε Δέσποτα,

Κατ' ἐντολὴν τῆς Ὑμετ. θ. καὶ Προσκνητῆς μοι Παναγιότητος προέβην
πολλάκις νὰ ἔλθω εἰς συνεννόησιν μετὰ τῶν ἀρμοδίων Σέρβων¹ πρὸς διορισμὸν
ἀρχιερατικῶν ἡμῶν ἐπιτρόπου ἐν τῷ τμήματι Δίβρας, γνώστου τῆς Ἑλληνι-
κῆς καὶ Σερβικῆς γλώσσης καὶ μάλιστα ἀτόχθονος Σέρβου καὶ μετὰ τὴν προ-
χειρίσιν μὲ τὸν βαθμὸν Ἀρχιμανδρίτου ν' ἀποστείλω ἐκεῖσε.

Κατ' οὐδένα τρόπον παραδέχονται τὸν διορισμὸν τοιοῦτου, προφασιζό-
μενοι ὅτι τὸ Πατριαρχεῖον θὰ μᾶς ἀπατήσῃ μὲ τὸν διορισμὸν τοιοῦτου, ὡς μᾶς
ἠπάτησε καὶ δὲν ἠθέλησε νὰ ἐνδώσῃ εἰς τὴν παράκλησιν ἐνὸς Σερβικοῦ πλη-
θυσμοῦ, ἀπ' αἰῶνων ἀφωσιωμένον τῇ Μητρὶ Μεγάλῃ τοῦ Χριστοῦ Ἐκκλησίᾳ,
προκειμένον περὶ τοῦ Μητροπολιτικοῦ ζητήματος², ὡς λέγουσιν, ἀλλ' οὔτε στέρ-
γουνσι καὶ ἐμὲ αὐτὸν ν' ἀναγνωρίσωσι, καθόσον τὸ ὄνομα τοῦ ταπεινοῦ Της εἰς
οὐδὲν μέρος τῆς ταπεινῆς μου ἐπαρχίας μνημονεύεται, ἐκτὸς τῶν δύο Ἑλληνι-
κῶν κοινοτήτων Βελισσοῦ³ καὶ Κιωτσόβου⁴.

Καὶ ἐφ' ὅσον ἐξακολουθοῦμεν συμβουλευόντες αὐτοὺς πνευματικῶς, ἵνα
ἀπέχωσιν ἀπὸ ἀνωτέρας ἀξιώσεις, τόσον αὐτοὶ ἐπιμένουσιν εἰς τὸν διορισμὸν
ὑπὸ τῆς Μητροῦς Ἐκκλησίας Χορεπισκόπου (sic), ὅντινα ἐγκρίνω, ἀλλὰ Σέρ-
βον τὴν καταγωγὴν ἐν τῷ τμήματι Δίβρας, ὅποιασσομένον πάντοτε τῷ Μητρο-
πολίτῃ Δεβρῶν καὶ Βελισσοῦ, ὡς εἴθισται, κατὰ διαφόρους καιροὺς καὶ περιστά-
σεις καὶ ἐν ἄλλαις ἐπαρχίαις.

Ὑπὸ τοιούτους ὁρους πείθονται καὶ ἀναγνωρίζουν τὸν ὑφιστάμενον Μη-
τροπολίτην, ὑπόσχονται δὲ μετ' ἐγγυήσεως τὴν λαμπρὰν καὶ ἀξιοπρεπῆ διατή-
ρησιν τοῦ κατὰ καιροῦς Μητροπολίτου Δεβρῶν καὶ Βελισσοῦ, καθὼς καὶ τὴν

1. Τὸ Σερβικὸν Προξενεῖον τῶν Σκοπίων.

2. Τὸ μητροπολιτικὸν ζήτημα τῶν Σκοπίων ἐπὶ Φιρμιλιανοῦ (1899-1902).

3. Τὰ Βελεσ(σ)ὰ ἢ Βελεσ(σ)ὸς ἢ Βελασ(σ)ὸς ἢ Veles καὶ σήμερον Titov Veles· κεῖται εἰς τὴν θέσιν τῆς ἀρχαίας παιονικῆς πόλεως Βυλαζῶρα. Πρὸ τῶν βαλκανικῶν πολέμων (1912-1913) ἦνθει ἐνταῦθα ἑλληνικὴ κοινότης ἐξ 100 περίπου οἰκογενειῶν μὲ μιαν ἀστικήν σχολὴν καὶ ἓν παρθεναγωγεῖον. Βλ. Φιλιππίδου, Τὸ φιρμιλιανεῖον ζήτημα, ἐ.ἀ., σ. 56-59.

4. Πρωτεύουσα τοῦ ὁμωνύμου καζᾶ (ὑποδιοίκησης) εἰς τὸ βορειότερον τμήμα τοῦ σαντζακίου (διοίκησης) Μοναστηρίου, δευτέρα ἔδρα τοῦ μητροπολίτου Δεβρῶν καὶ Βελισσοῦ μὲ 300 Ἑλληνας, 800 Βουλγάρους καὶ 3280 Μουσουλμάνους, κατὰ τὴν ὑπ' ὄψιν περίοδον. Πρβλ. Α. Χαλκιοπούλου, Ἡ Μακεδονία - ἔθνολογικὴ στατιστικὴ τῶν Βιλαετίων Θεσσαλονίκης καὶ Μοναστηρίου, Ἀθῆναι 1910, σ. 82. Στ. Παπαδόπουλου, Ἐκπαιδευτικὴ καὶ κοινωνικὴ δραστηριότητα τοῦ Ἑλληνισμοῦ τῆς Μακεδονίας κατὰ τὸν τελευταῖον αἰῶνα τῆς Τουρκοκρατίας, Θεσσαλονικὴ 1970, σ. 152.

διατήρησιν καὶ ὑπακοήν τῶν θείων καὶ ἱερῶν κανόνων τῆς Ἐκκλησίας καὶ τῶν παραδόσεων τῶν θείων πατέρων, ἄλλως τε τὸ γε νῦν σκέπτονται νὰ τὸ θέσωσιν, ἐν καιρῷ τῷ δέοντι, ὅπου δεῖ, ὡς ζήτημα καὶ ἀξίωσιν αὐτῶν πρὸς διορισμὸν Μητροπολίτου Σέρβου¹.

- 30 Παναγιώτατε Δέσποτα, Ἁγία καὶ Ἱερά σύνοδος, εἶναι μὲν ἀληθὲς καὶ δίκαιον, κατὰ τὴν ἐμὴν ταπεινὴν γνώμην, τὸ νὰ ἀναμείνωμεν διὰ ζητήματα τοιαῦτα εἰς μέρη ὅπου ὁ ἡμέτερος πληθυσμὸς νὰ ἦ κατὰ προσέγγισιν ἐφάμιλλος αὐτοῖς, ἀλλὰ δυστυχῶς ἐνταῦθα μόνον δύο σμικραὶ κοινότητες Ἑλληνικαὶ² εὐφίστανται ἐν ἀμφοτέροις τοῖς τμήμασιν, αἵτινες ἀπέχουσιν 30 ὥρας ἢ μία ἀπὸ τῆς
- 35 ἄλλης, καὶ ἃς ἡ Μήτηρ Μεγάλη τοῦ Χριστοῦ Ἐκκλησία δέον νὰ λάβῃ πρόνοιαν, ὅπως ἀσφαλίσῃ προσηκόντως μετὰ τῶν κτημάτων αὐτῶν, ἀπέναντι τῶν 90 χωρίων Σερβικῶν, ἐφισταμένων ἤδη καὶ μὴ ἀναγνωρίζουσῶν (sic) τὸν ταπεινόν της. Ἄρα τί ποιητέον; Ἐπαφίεται τὸ ζήτημα τοῦτο νὰ μελετηθῇ ὠρίμως ὑπὸ τῆς Μητροῦς Ἐκκλησίας καὶ νὰ ἀποφασίσῃ τὸ λυσιτελέστερον πρὸς τὸ
- 40 συμφέρον πάντων.

Ἐπὶ τούτοις ὑποδιατελῶ τῆς Ὑμετ. θεϊότητος καὶ Προσκυνητῆς μοι Παναγιώτητος κατασπαζόμενος τὴν Παναγίαν Ἀδτῆς δεξιᾶν ὀλοπρόθυμος τοῖς ὀρισμοῖς καὶ ἐπιταγαῖς Ἀδτῆς.

Τὴν 13ην 8|βρίου

1908

ἐν Βελισσῷ

Τ.Σ.

Ὁ Α. καὶ Β. Παρθένιος

ἀκολουθεῖ³

(Ὑστερόγραφον)

- Υ.Γ. Ἐτι δὲ σημειῶ πρὸς γνώσιν τῶν κυρίων, ὅτι ὀφείλουσι καὶ τῷ οἰκείῳ Μητροπολίτῃ Λεβρῶν καὶ Βελισσοῦ τὸ ἐπίδομα τὸ ἀπορρέον ἐκ τῆς Ἀρχιερατικῆς αὐτοῦ ἐπιχορηγήσεως καὶ τὰ διάφορα τυχηρὰ ἥτοι ἐμβατικά ἱερέων⁴, τὸ πρὸς
- 5 τὴν θεολογικὴν καὶ ἱερατικὴν σχολήν⁵, ἐνδεικτικὰ διδασκάλων, ἐξ ἀδειῶν γάμων, διαζεύξεων καὶ διαλύσεων, εἰς ὅσας παρανομίας καὶ παρατυπίας προέβησαν οἱ διάφοροι ἱερεῖς καὶ διδασκαλοὶ ἐν τῇ ἐπαρχίᾳ μου κλπ. κλπ.

1. Ἡ τακτικὴ, ἡ ἀκολουθηθεῖσα εἰς τὴν κατάληψιν τῶν μητροπολιτικῶν θρόνων Πριζρένης (1896) καὶ Σκοπίων (1902).

2. Βελισσοῦ καὶ Κιρτσόβου.

3. Προσθήκη εἰς τὸ ἀντίγραφον, ἀναφερομένη εἰς τὸ ὑστερόγραφον τῆς ἐπομένης σελίδος, δημοσιευόμενον ἐνταῦθα.

4. Τὰ ἐμβατικά ἢ ἐμβατοικία (νεώτ.) ἢ μπατικά (δημ.) τὰ ὑπὸ τῶν ἱερέων προαιρετικὰ φιλοδωρήματα πρὸς τὸν οἰκεῖον ἐπίσκοπον διὰ τὸν διορισμὸν εἰς ἐνορίαν.

5. Χάλκης.

Τὰ ἀνήκοντα δικαιώματα ἐν ἐκάστη ἐπαρχίᾳ ἐκάστῳ ἀρχιερεῖ, οἵτινες πληρῶνουνσι κατ' ἔτος πρὸς τὴν Μεγάλην Ἐκκλησίαν τὰς διαφόρους ὑποχρεώσεις των πρὸς Αὐτήν καὶ ταῦτα παρακαλῶ καταστήσατε γνωστὰ τῷ ἁρμοδίῳ Προξένῳ¹ τάχιστα, ἅτε τό γε νῦν ἐν Βελιγραδίῳ ὑπάρχοντι, ἵνα ὑποβάλῃ καὶ ταῦτα ταῖς ἐπισήμοις ἀρχαῖς Βελιγραδίου πρὸς γνώσιν των. Τὴν ἐπιστροφὴν τῆς προηγουμένης ἐπιστολῆς² ἀναμένω τάχιστα, ἵνα ἀποστείλω ταύτην, ὅπου³ δεῖ ἐγκαίρως διὰ τὴν ἐνέργειαν τῶν δεόντων.

Προσέτι δὲ φέρω εἰς γνώσιν ὑμῶν, ὅτι ὀφείλουσιν οἱ κύριοι καὶ πρὸς τὴν κοινότητα Σκοπίων, συμφώνως τῷ συγκελίῳ γράμματι τῆς Ἐκκλησίας, τῷ ὀρίζοντι, ὅπως κατ' ἔτος πληρῶνουνσι εἰς τὴν Ἑλληνικὴν ταύτην Ὀρθόδοξον κοινότητα τὸ ὠρισμένον ἐτήσιον ἐπίδομα ἐκ 2000 φράγκων. Ὅφείλουσι δὲ μίαν ὁλόκληρον τριετίαν καὶ τοῦτο παρεμβάλλει ζήτημά τι διὰ τὴν ὑπόθεσιν τῆς προαποσταλείσης μοι (sic)⁴ πρὸς τὴν Ὑμετ. ἀγάπην ἐπιστολῆς διὰ τὴν Μεγάλην Ἐκκλησίαν.

ὁ ἴδιος Τ. Σ.

ΑΘΑΝΑΣΙΟΣ Α. ΑΓΓΕΛΟΠΟΥΛΟΣ

1. Σκοπίων.

2. Τ. ἔ. τῆς ὑπ' ἀριθ. πρωτ. 168/13.10.1908 πρὸς τὸ Οἰκουμενικὸν Πατριαρχεῖον τεθείσης ὑπ' ὄψιν τῶν Σέρβων.

3. Οἰκουμενικὸν Πατριαρχεῖον.

4. Διάβαζτε: ὑπ' ἐμοῦ.

RÉSUMÉ

Athanas Angelopoulos La question épiscopale du diocèse Devrôn et Velissou.

L'auteur d'après deux documents qu'il publie du métropolite de Devrôn et Velissou, Parthenios datés du mois d'Octobre 1908, présente la question épiscopale du diocèse de Devrôn et Velissou (1902 - 1910), soulevée par la diplomatie serbe pour que puisse être nommé un Serbe à l'évêché de Divra appartenant au diocèse de Devrôn et Velissou.

L'auteur fait d'abord un bref examen de la politique nationale des Serbes vis-à-vis de la vieille Serbie et de la Macédoine depuis 1885 jusqu'à 1912; celle-ci visait à la reconnaissance des écoles serbes et à la prise des diocèses appartenants au Patriarchat Œcuménique en vieille Serbie (diocèses de Raskoprigenis et de Skoplie) et à la Macédoine du Nord (diocèses de Devrôn et Velissou, Ochride et Monastir) par des clercs Serbes.

Les Serbes du diocèse de Devrôn et Velissou guidés par le Consulat Serbe de Skoplie, d'après les lettres de Parthenios, avaient demandé en 1908 au Patriarchat Œcuménique de nommer un évêque Serbe à l'évêché de Divra. Au cours de pourparlers avec ses fidèles Serbes, le métropolite Parthenios avait proposé la nomination d'un vicaire général et ultérieurement la nomination d'un évêque. La proposition fut rejetée et le métropolite fut obligé d'accepter la nomination immédiate d'un évêque Serbe au diocèse de Divra. L'évêque en question fut Barnabé Rosić, le futur Patriarche des Serbes entre les années 1930 - 1937.